

УДК 620.1.05:621.878

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ МЕХАТРОНИКИ ПРИ ТЯГОВИХ ВИПРОБУВАННЯХ ПОЗАШЛЯХОВИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАСОБІВ

М.М. Балака, асистент, Л.Є. Пелевін, професор, к.т.н.,
Київський національний університет будівництва і архітектури,
Г.О. Аржаєв, магістр, Миколаївський будівельний коледж

Анотація. Розглянуто складові мехатронного інформаційно-вимірювального комплексу для тягових випробувань позашляхових технологічних засобів.

Ключові слова: мехатроніка інформаційно-вимірювальних комплексів, тягові випробування, позашляхові технологічні засоби.

ПРИМЕНЕНИЕ ПРИНЦИПОВ МЕХАТРОНИКИ ПРИ ТЯГОВЫХ ИСПЫТАНИЯХ ВНЕДОРОЖНЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ СРЕДСТВ

М.Н. Балака, ассистент, Л.Е. Пелевин, профессор, к.т.н.,
Киевский национальный университет строительства и архитектуры,
Г.А. Аржаев, магистр, Николаевский строительный колледж

Аннотация. Рассмотрены составляющие мехатронного информационно-измерительного комплекса для тяговых испытаний внедорожных технологических средств.

Ключевые слова: мехатроника информационно-измерительных комплексов, тяговые испытания, внедорожные технологические средства.

APPLICATION OF MECHATRONIC PRINCIPLES WHILE TRACTION TESTING OFF-ROAD TECHNOLOGICAL VEHICLES

M. Balaka, teaching assistant, L. Pelevin, Professor, Candidate of Engineering Sciences,
Kyiv National University of Construction and Architecture,
G. Arzhaev, master, Mykolaiv Building College

Abstract. Components of mechatronic information-measuring complex for traction testing off-road technological vehicles have been considered.

Key words: mechatronics information-measuring complexes, traction tests, off-road technological vehicles.

Вступ

Як відзначено у [1], технічний об'єкт (ТО) має чотири стадії розвитку, які пов'язані з послідовною реалізацією за допомогою технічних засобів чотирьох фундаментальних функцій (технологічної, енергетичної, керування і планування для себе) і послідовним виключенням із технологічного процесу ТО відповідних функцій, які виконує людина. Із

цього випливає, що вже на стадії виключення із технологічного процесу ТО функції його керування людиною він перетворюється у класичну мехатронну систему [2].

Аналіз публікацій

Побудова тягової характеристики фізичного зразка позашляхового технологічного засобу – ПТЗ (автомобілів високої прохідності, зем-

лерийно-транспортних, перевантажувальних, сільсько- та лісгосподарських і меліоративних машин, тягачів, спецшасі та військової техніки) здійснюється шляхом використання експериментальних даних, одержаних під час їх тягових випробувань [3] за допомогою динамометричних лабораторій (ДЛ).

У роботі [4] визначено вимоги до сучасних ДЛ, призначених для тягових випробувань ПТЗ, і на основі технічного рішення [5] розроблено ДЛ гальмівного класу 120 кН [6].

Таким чином, можна достатньо коректно стверджувати, що удосконалення інформаційно-вимірювального забезпечення тягових випробувань ПТЗ на основі запропонованої ДЛ є актуальною науковою та інженерною задачею, вирішення якої, на думку професора Хмари Л.А. (ПДАБА), дозволить хоча б частково наблизити реалізацію створення вітчизняного центру випробувань і сертифікації продукції будівельно-дорожнього машинобудування України [7].

Мета і постановка задачі

Згідно з вимогами щодо мехатронних систем [2] і методики тягових випробувань [3] для запропонованої ДЛ [6] забезпечити: розробку комплексу вимірювальних датчиків (реалізація технологічної функції ДЛ), створення обчислювального комплексу (реалізація енергетичної функції ДЛ) і застосування системи керування ДЛ за допомогою ПЕОМ з відповідним програмним забезпеченням (реалізація функції керування ДЛ).

Для оцінки тягово-зчіпних властивостей і паливно-економічних показників ПТЗ під час проведення тягових випробувань у польових умовах необхідно вимірювати (за допомогою датчиків), фіксувати на якому-небудь носії (за допомогою реєструючої апаратури) або обробляти в реальному часі на ПЕОМ, як мінімум, значення таких параметрів [8, 9]: а) крутний момент, що підводиться до рушія машини – M_k ; б) силу тяги машини – T ; в) теоретичну – V_t і дійсну – V_d швидкості руху машини; г) годинну витрату палива двигуном – G_r ; д) час досліду – t .

В основу всіх датчиків для вимірювання зазначених вище параметрів покладено різні перетворювачі механічних величин в електричні сигнали: в якості перетворювачів механічних величин в електричний сигнал у датчиках M_k , T , G_r [10] використано кремнієві напівпровідникові тензорезистори КТД2А і КТЭ2А; для датчиків теоретичної V_t і дійсної V_d швидкостей руху машини або кутової швидкості відповідно тягових – ω_t і тяжних – ω_d коліс (для неповноприводного ПТЗ) та тягових – ω_t і «мірного» – $\omega_d \rightarrow \omega_m$ коліс (для повноприводного ПТЗ) використано електричні двигуни постійного струму типу ДПМ-30, що працюють у генераторному режимі.

Обчислювально-керуючий комплекс

На рис. 1 наведено принципову схему інформаційно-вимірювального і керуючого (ІВК) мехатронного комплексу для тягових випробувань ПТЗ.

Комплекс вимірювальних датчиків

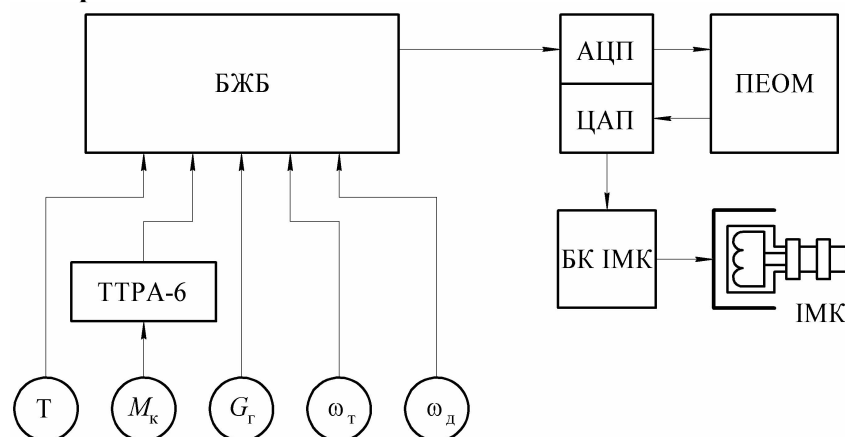

Рис. 1. Принципова схема ІВК: БЖБ – блок живлення і балансування датчиків; ТТРА-6 – струмоміряч; T , M_k , G_r , ω_t , ω_d – датчики відповідних вимірювальних параметрів; АЦП, ЦАП – електронний блок; БК ІМК – блок керування індукторною муфтою ковзання 7 [6]

Бортовий обчислювально-керуючий комплекс ДЛ складається з електронного блока та ПЕОМ типу Notebook. За основу електронного блока, призначеного для забезпечення зв'язку елементів комплексу з ПЕОМ, взято аналого-цифровий / цифро-аналоговий перетворювач (АЦП-ЦАП) моделі Е14-440 [11]. Керування АЦП-ЦАП здійснюється за допомогою інтерфейсу USB, що забезпечує підключення ПЕОМ практично будь-якої моделі.

Програмне забезпечення обчислювально-керуючого комплексу включає реалізацію таких процедур: П1 – розрахунок параметрів експериментальної тягової характеристики ПТЗ (коефіцієнта буксування δ , дійсної швидкості руху V_d , тягової потужності N_t , тягового ККД η_t і питомої витрати палива g_t у функції сили тяги T); П2 – розрахунок і оцінку статистичних характеристик параметрів експериментальної тягової характеристики (математичного сподівання $M[X]$, диспе-

рсії D_X і середнього квадратичного відхилення σ_X або стандарту); П3 – керування гальмом ДЛ по каналу зворотного зв'язку через ЦАП.

Алгоритм виконання процедури П1 має вигляд

$$\begin{aligned} \delta &= 1 - V_d / V_T; \\ N_t &= T \cdot V_d; \\ g_t &= 1000 G_r / N_t; \\ P_k &= M_k / r_c; \\ P_f &= M_{k0} / r_c, \end{aligned}$$

де P_f – сила опору коченню машини; P_k – окружна сила рушія; r_c – силовий радіус рушія; M_{k0} – крутний момент, що підводиться до рушія машини при $T = 0$.

На рис. 2 наведено схему тягових випробувань ПТЗ (на прикладі навантажувача).

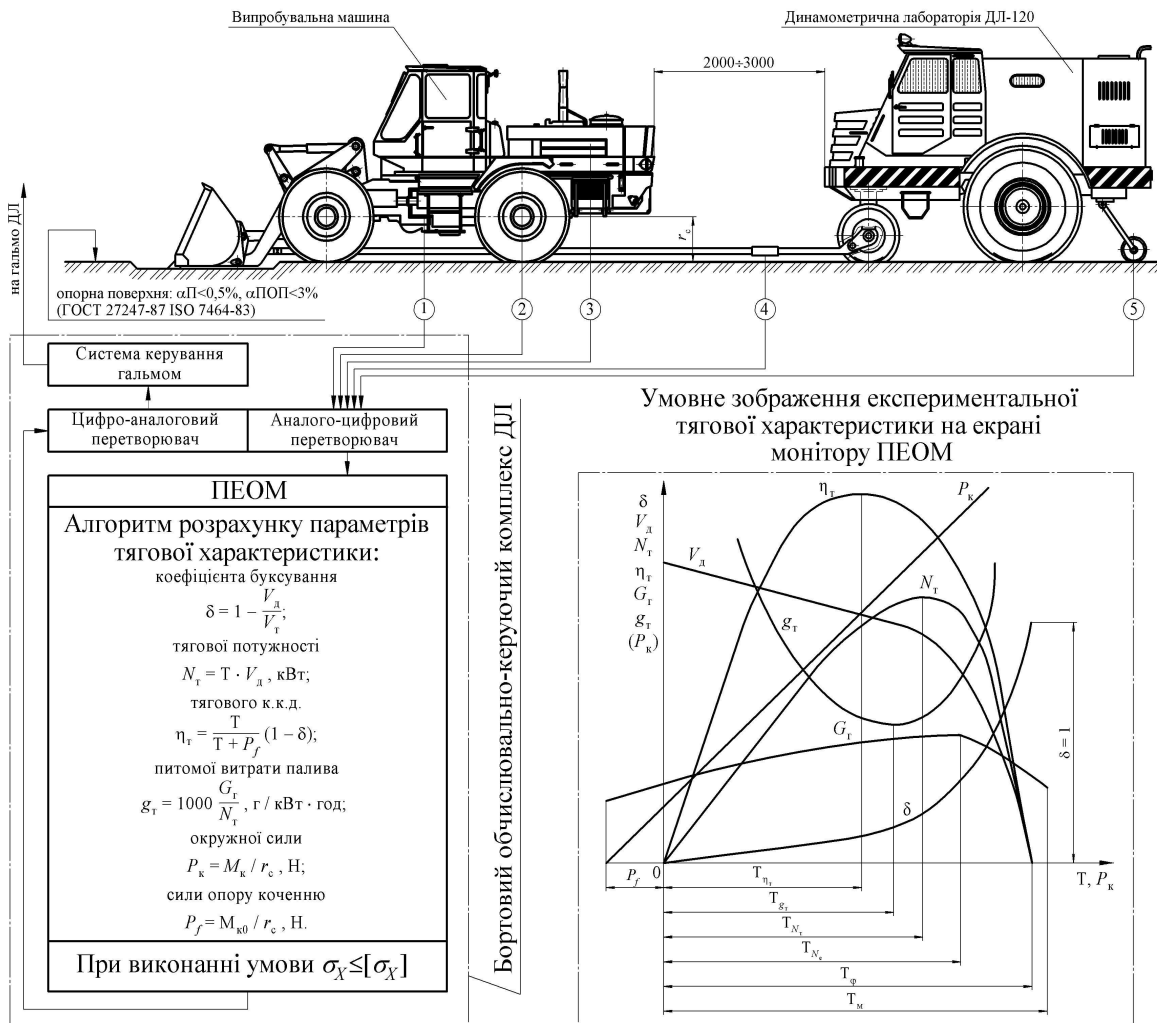

Рис. 2. Схема тягових випробувань ПТЗ: 1 – M_k ; 2 – V_T ; 3 – G_T ; 4 – T ; 5 – V_d

За зміни гальмівного моменту – M_T гальма ДЛ на величину ΔM_T ПТЗ, що досліджується, перейде на наступний режим його силового навантаження, тобто $T_T + \Delta T_T = T + \Delta T$, причому виконується умова $(T + \Delta T) \leq T_\phi$. Після чого знову виконуються послідовно процедури П1-П3, і, таким чином, сила тяги T рушія ПТЗ змінюється в діапазоні від 0 до T_ϕ (сили тяги за зчепленням). Це дозволяє отримати експериментальну тягову характеристику ПТЗ, тобто залежності δ , V_d , N_T , G_T і $g_T = f(T)$ з необхідним рівнем $[\sigma_X]$.

Система керування динамометричною лабораторією за допомогою ПЕОМ

За виконання умови $\sigma_X \leq [\sigma_X]$, (де $[\sigma_X]$ – наперед задане значення σ_X) для всіх розрахункових параметрів (за процедурою П1) досліджуваної тягової характеристики (за процедурою П2) вступає в дію процедура П3 і по каналу зворотного зв'язку від ПЕОМ через ЦАП електронного блока здійснюється керування гальмом (індукторною муфтою ковзання – ІМК) ДЛ.

Висновки

Запропоновано інформаційно-вимірвальний комплекс для тягових випробувань ПТЗ у польових умовах. Структура наведеного комплексу відповідає мехатронним системам і дозволяє за рахунок цього підвищити ефективність експериментальних досліджень.

Література

1. Половинкин А.И. Законы строения и развития техники / А.И. Половинкин. – Волгоград : ВолгПИ, 1985. – 202 с.
2. Мехатроника / Т. Исии, И. Симояма, Х. Иноуэ, Н. Накадзима ; пер. с япон. С.Л. Масленникова ; под ред. В. В. Василькова. – М. : Мир, 1988. – 318 с.
3. Машины землеройные. Метод определения тяговой характеристики : ГОСТ 27247-87 (ISO 7464-83). – [Введ. 1988-01-01]. – М. : Изд-во стандартов, 1987. – 13 с. – (Госстандарт СССР).
4. Аналіз технічних рішень динамометричних пристроїв для тягових випробувань

позашляхових технологічних засобів / Г.О. Аржаєв, Л.Є. Пелевін, М.М. Балака, А.С. Цепляєв // Гірн., буд., дор. та меліорат. машини: Всеукр. міжвід. зб. наук. пр. – К. : КНУБА. – 2008. – Вип. 72. – С. 80–85.

5. Пат. 50441 U Україна, МПК G 01 M 17/00. Гальмове улаштування для тягових випробувань самохідних машин / Аржаєв Г.О., Балака М.М., Пелевін Л.Є., Цепляєв А.С.; заявник і патентовласник Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. – № u200912726 ; заявл. 07.12.09 ; опубл. 10.06.10, Бюл. № 11.
6. Динамометрична лабораторія для тягових випробувань самохідних технологічних засобів / Л.Є. Пелевін, М.М. Балака, А.С. Цепляєв, Г.О. Аржаєв // Сучасні інформаційні та інноваційні технології на транспорті (MINTT-2010) : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., 25–27 травня 2010 р. – Херсон : ХДМІ. – 2010. – Т. 2. – С. 8–11.
7. Хмара Л. А. Анализ тенденций и перспектив развития на Украине подъемно-транспортных, дорожно-строительных и землеройных машин / Л.А. Хмара // Строительство. Материаловедение. Машиностроение : сб. науч. тр. – Днепропетровск : ПГАСА. – 2008. – Вып. 46. – С. 5–8.
8. Ульянов Н. А. Теория самоходных колесных землеройно-транспортных машин / Н.А. Ульянов. – М. : Машиностроение, 1969. – 520 с.
9. Коробейников А. Т. Испытания сельскохозяйственных тракторов / А.Т. Коробейников, В.С. Лихачев, В.Ф. Шолохов. – М. : Машиностроение, 1985. – 240 с.
10. Пат. 32460 U Україна, МПК G 01 F 3/00. Пристрій для вимірювання витрати / Аржаєв Г.О., Балака М.М., Пелевін Л.Є., Цепляєв А.С. ; заявники і патентовласники Аржаєв Г.О., Балака М.М., Пелевін Л.Є., Цепляєв А.С. – № u200801816 ; заявл. 12.02.08 ; опубл. 12.05.08, Бюл. № 9.
11. Компания ХОЛИТ Дэйта Системс. – Режим доступа : <http://www.holit.com.ua/>.

Рецензент: Л.І. Нефьодов, професор, д.т.н., ХНАДУ.

Стаття надійшла до редакції 15 червня 2012 р.